

Др Милан Палевић*
Милан Рапајић**

УДК: 341:351

ПРАВО НА ВОДУ КАО ЉУДСКО ПРАВО И УПРАВНО-ПРАВНА РЕГУЛАЦИЈА У СРБИЈИ

У раду се аутори дотичу две повезане теме, права на воду као људског права и управљања водама у Србији. Реч је о додиру две правне дисциплине – међународног јавног права и управног права. Право на воду као људско право још увек није признато у већини међународних докумената као самостално људско право. Ово се право изводи из других људских права, као на пример из права на здравље и права на адекватан животни стандард. Ипак у појединим конвенцијама и резолуцијама Уједињених нација право на воду је експлицитно заштићено као посебно људско право. Као један од последњих примера такве нормативне активности на међународном плану наводи се Резолуција Генералне скупштине Уједињених нација „Људско право на воду и санитарне услове“ из 2010. године, као и Резолуција Савета УН за људска права „Људско право на воду безбедну за пиће и на санитарне услове“ из 2013. године. У раду се такође анализирају економско-правни аспекти водопривредних услуга (третирање воде као инвестиције) и указује на њихове злоупотребе.

Адекватно управљање водама је један од најважнијих задатака оног дела управе који је надлежан за водопривреду. У чланку је с тога извршен осврт на поједина решења Закона о водама у Републици Србији.

Аутори се залажу за признавање права на воду као посебног људског права. С тога се предлаже усвајање Конвенције УН о води и измена Устава на основу које би право на воду добило статус самосталног права.

Кључне речи: *право на воду као људско право; природни ресурси; вода као инвестиција; управљање водама*

I УВОДНИ ОСВРТ

Век чији смо савременици представља велика достигнућа у сфери науке и технологије, а веровало се да ће на многим другим пољима људског стваралаштва као и на нормативном плану бити век слободе и благостања. Другим речима, унапређење заштите људских и грађанских слобода и права, високи животни стандард требао је да буде реалност на свим светским

---

* Ванредни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, mpalevic@jura.kg.ac.rs

** Асистент Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, mrapajic@jura.kg.ac.rs

меридијанима. Посматрано из друштвено-хуманистичког угла, ситуација је далеко од повољне. Висок животни стандард карактеристика је само најразвијенијих економија света. Значајан део становништва на земљиној кугли живи у условима који су недостојни савременог човека. Присутна је велика дискрепанца у захтевима за константно високим животним стандардом богатих с једне, и потребама сиромашних за елементарним условима за живот достојан човека с друге стране. Јавне услуге у високо развијеним земљама захваљујући мерама активне економске политике налазе се на високом нивоу. Правне државе или земље владавине права руку под руку са перманентном стопом привредног раста, успеле су да у друштвеној стварности и на нормативном плану оформе концепт социјалне правде¹ која је у тесној повезаности са социјалним консензусом. Ова врста друштвене сагласности у себи садржи схватање да одређене услуге по свом карактеру и значају мора да буду доступне свим грађанима, без обзира на њихове приходе. Није тешко наслутити, да се овде ради пре свега о западним политичким системима и појединим високоразвијеним земљама на азијском континенту. То не значи наравно да је ситуација и међу најразвијенијима потпуно идеално-типска, односно да су јавне услуге у социјалној збиљи високоразвијених друштава доступне свима. Ипак, појединци и колективитети у богатим државама мање су суочени са суровим фактицитетом са којим се сусреће становништво сиромашних земаља, јер су ускраћени на право на образовање, перманентно снабдевање електричном енергијом, услугама социјалне заштите, заштиту животне средине,² а посебно правом на коришћење воде за потребе

¹ „Социјална правда се на основу уобичајеног схватања овога термина, доводи у везу са целокупним друштвима или још прецизније, са њиховим институционалним поретком или основном структуром. Како друштво као целина представља свеобухватан систем друштвених односа који су сачињени од најразличитијих врста социјалних интеракција, оно је предмет свих раније поменутих захтева материјалне правде: оно је предмет налога дистрибутивне правде дотле док представља заједницу чији припадници поседују заједнички захтев у погледу одређених добара или деле извесне заједничке терете; оно је подложно трансакционој правди дотле док алокацију добара и терета препушта приватним тржишним трансакцијама; оно је предмет политичке правде утолико што њен друштвени поредак успоставља државне органе који су овлашћени да врше власт; и оно је предмет корективне правде утолико што мора да узме у обзир постојање деликтних радњи које захтевају исправке, било у форми надокнаде или кажњавања. То нас води до предлога да у првом кораку појам социјалне правде дефинишемо на веома уопштен и апстрактан начин: социјална правда је толалитет оних захтева правде који се примењују на суштинска правила, институције и структуре друштва.“ – П. Колер, *О социјалној правди*, *Анали Правног факултета у Београду*, бр.1, 2005, 7.

² Проблем нерационалног трошења воде за пиће (на пример за различите луксузне сврхе) и њеног загађивања како у високоразвијеним земљама тако и нискоразвијеним, део је ширег еколошког проблема који „се може дезагрегирати на више својих компонената: а) све већа реткост нових природних ресурса, доводи до повећања њихове цене, б) индиректни ефекти нове технологије повећавају укупне социјалне

Милан Палевић, Милан Рапајић, Право на воду као људско право и управно-правна регулација у Србији (стр. 21-49)

становништва, агроиндустрије, пољопривреде и других привредних грана. Срећемо се са болним истинама које се тичу животног стандарда, а преко њега и остваривањем економско-социјалних права. Њихова прокламација у међународним документима и основним законима - уставима³ многих земаља остаје мртво слово на листу хартије. Без перманентног привредног развоја економско-социјална права не могу у социјалној стварности да буду остваривана. Сусретање економије и права управо се дешава на пољу људских права. Развијена економија једне земље временом ће исходovati, наравно уз активне мере државе на нормативном плану, већи степен остваривања економских, социјалних и културних права и сходно томе већу могућност њихове заштите како од стране државе када та заштита има превентивни карактер, тако од стране појединаца или колективитета који (тужбеним) захтевом у одређеним врстама судских или управних поступака тражи заштиту свог ускраћеног или угроженог економског или социјалног права, односно активацију државе. И пре него што је то учињено на позитивноправном плану, у правној теорији право на достојан животни стандард и квалитет

трошкове темпом који је бржи од додајних прихода насталих њеном употребом; в) привредни раст који не уважава еколошка ограничења доводи до опадања квалитета живота људи.“ – S. Taboroši, *Ekonomsko pravo*, Centar za publikacije Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2006, 349. Не само реткост нових природних ресурса, већ и једног од најважнијег – воде, довео је до тога да у неком привредно заосталим крајевима света, вода за пиће достиже знатно већу цену од оне коју она има у економски најпрогресивнијим деловима планете. У том смислу износе се следећи подаци: „Неједнакост у обезбеђивању воде се огледа не само у приступу и трошењу већ и у њеној цени. Један од сталних проблема у обезбеђивању воде у земљама у развоју је и тај што је што је цена обрнуто пропорционална платежној способности. Најсиромашније становништво које живи у предграђима плаћа највећу светску цену за воду. У Цакарти, Лими, Манили и Најробију домаћинства која живе у неодговарајућем смештају и имају врло ниске приходе плаћају пет до десет пута више него домаћинства у урбаним срединама у истом градском подручју. У Манили се процењује да четири милиона људи добија воду која се препродаје на киосцима, покретним возилима и цистернама. Њихови просечни рачуни за воду износе 10 до 20 USD, док домаћинства која су повезана са водоводним системом плаћају месечно од три до шест долара уз пет пута већу потрошњу ... Овде је реч о међународној димензији поделе светског богатства преко цене за воду. ... Поједина домаћинства у предграђима Акре и Маниле плаћају за воду више него становници Лондона и Њујорка.“ – 2006 *UNDP Human Development Report*, str. 52, наведено према: S. Ђајић, *Pravo na vodu*, Pravi život, br. 12/2014, 217

³ Република Словенија је новембра месеца 2017, извршила промену Устава како би осигурала да приступ пијаћој води постане основно право свих грађана и да оно не може бити комерцијализовано. Са 64 гласа за и ниједним против, словеначки парламент у коме има 90 места је унео нови члан Устава у којем стоји да свако има право на пијаћу воду. Опозициона Словеначка демократска странка (СДС), која припада десном центру уздржала се од гласања наводећи да овај амандман није неопходан и да му је једина намена повећање јавне потрошње. www.tanjug.rs, сајт посећен, 27.10.2016

живота који укључује исхрану, приступ здравој пијаћој води и задовољавајуће услове становања уврштено је у економско-социјална права. Није потребна само декларативност у заштити економских, социјалних и културних права које у политичком дискурсу политички субјекти у виду појединаца, односно политичких групација истичу као своју вољу и вољу државе, већ је неопходан адекватан привредни развој који се такође узрочно-последично везује за расположиве природне ресурсе. Зато се концепт економских и социјалних права фундира на дугорочности с обзиром да се она не могу остваривати у кратком року, а паралелно са тим остаје обавеза државе да кроз активност својих органа предузима неопходно потребне мере, да би дошло до пуног остваривања права од којих нам зависи у коначном бољи живот. Да је међу људима, народима и државама већи степен социјалне солидарности, хуманизма и миротворства, можда би могли говорити о овом веку као добу када су све државе способне да свом грађанству као и другим лицима који се затекну на њеној територији, обезбеди минимум гарантованих економских и социјалних права да пруже једну од најважнијих јавних услуга, а то је свакако услуга водоснабдевања. На жалост мора да констатујемо, да смо далеко од доба у коме би наша генерација па и генерација наших потомака била сведок потпуно (или већински) задовољавајућег економско-социјалног благостања у свету.

У раду се пре свега фокусирамо на посматрање права на воду као људског права а мањим делом на управно-правне аспекате регулације управљања водама у Републици Србији.

II О ПРАВУ НА ВОДУ КАО ЉУДСКОМ ПРАВУ

Вода је дефицитаран природни ресурс са својством неопходности за живот и здравље људи, као и осталог живог света на планети. Стање у коме су читаве категорије становништва у појединим земљама ускраћене за изворе здраве пијаће воде и кроз то адекватну здравствену заштиту је незадовољавајуће. Свакако се није очекивало да ће поред помињаног техничко-технолошког развоја, бити тако лоша снабдевеност здравом пијаћом водом читавих колективитета у појединим регионима на планети и многим другим економско-социјалним захтевима људи које произилазе из те главне потребе за водом. Слободни смо рећи, да је мизеран социјално-економски статус једног дела људског рода на планети, управо када се узму у обзир неке чињенице које се у овом раду наводе, а поводом неостваривања права на воду⁴ или добијања овог права у крајње отежаним условима или околностима. Светско јавно мњење не сме да буде немо у односу на податке који се у овом раду наводе. Иако су

---

⁴ „Људско право на воду овлашћује свакога на довољне количине сигурне, прихватљиве, физички и финансијски доступне воде за личне потребе и потребе домаћинства.“ – *Guidelines for the realization of the right to drinking and sanitation, Resolution 2006/10, UN Doc. A/HRC/Sub.1/58/L 11 (2006.)*, P.1.2.

државе које су партиципирале на светском самиту у Јоханесбургу изразиле спремност да се обезбеди приступ пијаћој води и здравственим услугама (до сада већ прошле 2015. године) половини становништва којем је ограничен приступ, можемо да констатујемо да је то остало на нивоу добрих намера, али да није дошло до реализације. Ескалација тероризма на Блиском истоку и велика мигрантска криза која потреса Европу поставља питање на савести човечанства, колико још треба да буде ратова да би се интереси великих земаља задовољили и да се у тим великим лукративним захтевима нађу потребе за остваривањем основних људских права међу којима је сасвим коректан, односно исконски правичан захтев за приступ изворима здраве, пијаће воде. Између осталог и због тога не треба да чуди због чега се вода данас назива „плаво злато“. Неодговоран однос према животној средини, ратна разарања с времена на време (а то је у ствари перманентно стање у неким деловима наше планете), уверавају нас да је вода стварно вреднија од злата и других племенитих метала, тамо где је толико дефицитан природни ресурс. Право на воду постало је незаобилазно питање у програму Уједињених нација за животну средину. Да ли светска криза воде треба да буде акутнија него што је данас да најважнији субјекти међународног права, односно најмоћније земље света буду више свесне какав је изазов пред човечанством поставила ова криза. Према експертима Уједињених нација за животну средину (као питање за решавање), као што је већ велика потенцијална претња питање климатских промена, у будућности (која је можда већ наша садашњост?), наступиће и криза довољности извора воде у појединим деловима света.

А. Правни аспекти регулације права на воду у међународном праву

Пре седам деценија, 1946. године оснивањем Светске здравствене организације нормирано је право на здравље. Наведена међународна организација је у свом највишем акту навела да уживање највиших стандарда здравља представља једно од фундаменталних људских права и да треба стално тежити његовом побољшању. Две године касније, доношењем Универзалне декларације о људским правима из 1948. године, спомиње се такав стандард живота који ће моћи сваком појединцу да обезбеди одговарајући оквир за његово пуно здравље и просперитет. Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима у одредби члана 12 предвиђа право сваког лица да ужива у највишим могућим стандардима психичког и физичког здравља.

Ипак, број докумената на међународном нивоу који пружају експлицитну заштиту праву на воду је мали. То значи да се у међународним актима вода и њена употреба не помињу директно, већ кроз друга права, примера ради, као што је право на живот, право на здравље и адекватан животни стандард. Женевска конвенција о статусу ратних заробљеника и Женевска конвенција о

статусу цивилног становништва током оружаног сукоба, као посебно регулишу право на приступ води ратним заробљеницима и цивилном становништву.⁵

Право на воду експлицитно је заштићено Конвенцијом о елиминацији свих врста дискриминације према женама из 1979. године⁶, а Конвенцијом о правима детета из 1989. године од држава се захтева да се обезбеде услови за приступ изворима чисте воде. „Државе чланице признају право детета на уживање највишег могућег стандарда здравља и на капацитете за лечење и здравствену рехабилитацију. Државе потписнице настојаће да обезбеде да ниједно дете не буде лишено свог права на приступ таквим услугама здравствене заштите. Стране уговорнице ће тежити пуном остваривању овог права, а посебно ће предузимати одговарајуће мере.“ Између осталог међу мерама које се предвиђају Конвенцијом су: „борба против болести и неухрањености, укључујући и оквир примарне здравствене заштите, кроз између осталог примену расположиве технологије и пружање адекватних хранљивих намирница и *чисте пијаће воде*, узимајући у обзир опасности и ризике загађења животне средине.“⁷ Треба приметити да адекватно остваривање права на здравствену заштиту једноставно није могуће ако не постоји приступ здравој пијаћој води. Посебан протокол о води и здрављу донет је 1992. године уз Хелсиншку конвенцију о заштити и коришћењу транснационалних водених токова и међународних језера. Уз овај међународни документ 1999. године у Лондону је донет Протокол који „садржи најшире одредбе које указују на повезаност између три теме. Циљ тог Протокола је да промовише заштиту људског здравља и благостање на свим одговарајућим нивоима, националним, прекограничним и међународним контекстима. У Конвенцији се примећује на самом почетку да је вода од суштинског значаја за одржавање и да квалитет и квантитет воде мора бити осигуран да задовољи основне људске потребе, те да је то предуслов за побољшање здравља и за одржив развој. Опште одредбе укључују обавезу за стране уговорнице да

⁵ Видети чланове 20,26,29 и 46 Женевске конвенције о статусу ратних заробљеника (1949) и чланове 85, 89 и 127 Женевске конвенције о статусу цивилног становништва током оружаног сукоба (1949).

⁶ У члану 14 став 2 тачка х Конвенције о елиминацији свих врста дискриминације према женама из 1979. године наводи се да ће државе потписнице предузети све одговарајуће мере за елиминацију дискриминације жена у сеоским подручјима како би се на основи равноправности мушкараца и жена, који учествују и имају користи од руралног развоја и, посебно да би обезбедили њихово право да имају адекватне животне услове, нарочито у погледу становања, хигијенских услова, електричне енергије и воде, транспорта и комуникација. *The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women and its Optional Protocol*, Handbook for Parliamentarians, Inter-Parliamentary Union, United Nations, 2003, 97

⁷ Члан 24 став 2 тачка ц Конвенције о правима детета из 1989. године

предузимају све одговарајуће мере како би обезбедиле довољне залихе здраве воде за пиће без опасности по људско здравље (члан 4).⁸

Овакво третирање обавезе државе у теорији се посматра као први међународни инструмент који се залаже за посматрање права на воду као људског права. Комитет Уједињених нација за економска, социјална и културна права, усвојио је Општи коментар о праву на здравље 2000. године. Тим Коментаром је обезбеђено правилно тумачење права на здравље које наведено у члану 12 Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима из 1966. године. Тумачење овог члана дошло се до става да право на здравље не подразумева само адекватну здравствену заштиту него и обезбеђење услова који имају превасходан утицај на уопште добро здравље. Према поменутом коментару међу првим условима се помиње приступ здравој и исправној води. Сада већ можемо рећи, релативно давне 2000. године у Њујорку, а на Миленијумском самиту Уједињених нација, светски државници заложили су се за смањење броја људи који немају никакав приступ води за пиће. Међутим ово није аутономан циљ, он је део ширег захтева, а то је обезбеђење одрживости животне средине који је требао да буде остварен закључно са прошлом 2015. годином. Усвајањем Општег коментара број 15 од стране истог тела Уједињених нација – Комитета за економска, социјална и културна права, 2002. године приступ води је најзад дефинисан као право само по себи. Право на воду је доведено непосредно у везу са другим правима. Тако је право на воду у конекцији са правом на највише стандарде живљења, право на одговарајуће стамбене услуге и правом на исхрану.

Можемо поставити питање да ли међународно право гарантује људско право на воду?⁹ У међународним документима није експлицитно предвиђено нормирање права на воду као посебног људског права. Разлози томе су вишеструки. Они имају економске и политичке импликације. Ипак, настојања појединих чланица Уједињених нација довела су до позитивних помака у регулисању овог права.

Прво треба да укажемо да се право на воду може посматрати као сегмент других људских права. У том смислу, право на воду је инкорпорирано у оквиру права на адекватан животни стандард и права на здравље.¹⁰ Право на воду се

---

⁸ D.Shelton, *Human Rights, Health&Environmental Protection: Linkages in Law & Practice*, Health and Human Rights Working Paper Series No 1, A Background Paper for the World Health Organization, 2002, 10

⁹ У међународном праву, људско право на воду није препознато, дакле, као самостално право, већ као људско право које је потребно за потпуно остварење живота и осталих људских права. Право на воду се третира као право подређено другим грађанским и политичким, економским, социјалним и културним правима односно „као људско право које је изведено или потребно за остварење других људских права.“ – E. Bluemel, *The implications of Formulating a Human Right to Water*, *Ecology Law Quarterly*, vol.31, 2005, 1006

¹⁰ Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима је један од међународноправних докумената на основу кога се право на воду тумачи као део права

појављује у оквиру права посебних заштићених група. С обзиром да многи међународни уговори имају антидискриминационе клаузуле, које забрањују неоправдано прављење разлике по различитим основима између људи приликом уживања појединих међународних људских права, која су гарантована различитим конвенцијама јавља се забрана дискриминације у остваривању једнаког приступа води. Кроз право на приступ о информација од значаја за животну средину може се назрети и право на информације које се односе на квалитет воде. У оквиру Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода члан 6 регулише право на дом под којим се подразумева од стране Европског суда за људска права и право лица да захтевају информације о стању животне средине које могу да буду од утицаја на мирно уживање дома и уживање породичног живота. Под правом да се захтевају одговарајући подаци о стању животне средине а који се односе на мирно уживање дома и породичног живота треба (у ширем тумачењу) подразумевати и информације о квалитету воде за личне потребе и потребе домаћинства.

Као савременици можемо рећи да је присутна активност под сводовима међународних организација да се право на воду успостави као самостално људско право. Резолуција Генералне скупштине Уједињених нација од 28. јула 2010. године по нашем мишљењу је први документ којим је право на воду признато као аутономно људско право. И пре ове резолуције у аргентинском граду Мар дел Плата на конференцији Уједињених нација о води која је одржана 1977. године један од закључака акционог плана који је тада усвојен био је и признавање права на воду. У њему се наводи да сви народи без обзира на степен развоја и друштвено-економске услове имају право на приступ води за пиће која по количини и квалитету одговара њиховим основним потребама. Ипак због временске блискости поменуто Резолуција из 2010. године под називом „Људско право на воду и санитарне услове“ је значајнија од Конференције из 1977. године. У наведеној Резолуцији, у првом ставу члана 1 људско право на воду гарантује се на следећи начин: „Генерална скупштина признаје право на безбедну и чисту воду за пиће и на санитарну заштиту као људско право које је суштинско за пуно уживање права на живот и других људских права.“ Оваквим нормативним приступом право на воду је препознато као аутономно људско право. То значи да је оно осамостаљено од других људских права. Узимајући у обзир политичко-економске импликације ове Резолуције, њено усвајање није било једногласно, а разлике су се појавиле између моћних, односно развијених земаља на једној страни и неразвијених

на адекватан животни стандард. У сличном тону је поступио и Европски комитет за социјална права приликом тумачења права на адекватно становање из члана 31 Европске социјалне повеље.

земаља на другој.¹¹ Аргументи против усвајања Резолуције могу се свести на следеће: да је неопходан консензус за усвајање једног тако круцијалног права као што је ново људско право и да међународно право не признаје људско право на воду што је био став САД-а и Канаде. Ове земље не само декларативно већ суштински се појављују као важни финансијски дародавци појединих програма којима је циљ поспешивање снабдевања воде за пиће, па ипак то их није нагнало да подрже Резолуцију УН о право на воду као самосталном људском праву. Компаније из ових земаља појављују се као инвеститори за приватизацију извора воде у многим земљама у развоју. Охрабрује наравно чињеница што је ова Резолуција добила већинску подршку под сводовима Уједињених нација, с обзиром да су 122 државе гласале за, а 41 чланица УН-а су биле уздржане. Ипак, и усвајање једног правног акта не мора да значи његово оживотворење у пракси. Управо је такав случај са усвајањем овог међународног документа. Дакле, то не значи да ће бити решена питања која се тичу отежаног снабдевања водом многих подручја на земаљској кугли. Атмосфера у којој је Резолуција усвојена јасно показује да ће постојати и да постоје препреке у остваривању овог права, невезано да ли се право на воду посматра као самостално или у оквиру неког другог права. Замерка се тиче нормативног оквира Резолуције што нису предвиђене посебне мере надзора за остваривање овог права, или питање који су то специјални механизми за спровођење права на воду. Свакако да је повољнија околност што је до усвајање Резолуције дошло, јер је тиме учињен хуманистички корак напред - ка признању права на здраву воду за пиће. Ставови земаља које су биле против усвајања Резолуције, односили су се на чињеницу да се Савет Уједињених нација за људска права од 2006. године бави истом материјом. Реч је о аргументацији да се не дуплира надлежност с обзиром да је Савет УН за људска права¹² покренуо питање права на воду. Истина је да нису учињени

---

¹¹ Резолуцију нису подржале Сједињене Америчке Државе, Велика Британија, Француска, Канада, Шпанија Холандија, Данска, Аустријска и Швајцарска. Међутим занимљиво је да прва економија Европске уније, Немачка, подржала ову резолуцију.

¹² Савет УН за људска права као „најважнији, најсвеобухватнији и најсложенији помоћни орган Генералне скупштине УН“ је сукцесор Комисије за људска права, основан Резолуцијом Генералне скупштине УН од 3. априла 2006, бр.60/251 „Савет за људска права као своју главну разлику у односу на Комисију за људска права има позицију у систему УН. Док је Комисија за људска права била помоћни орган“ Економско-социјалног савета УН „Савет за људска права делује у систему Генералне скупштине.“ ... Мандат Савета, како је дефинисано самом Резолуцијом о оснивању јесте промовисање универзалног поштовања за заштиту људских права и основних слобода за све, без разлике било које врсте и на фер и на једнак начин. Савет има мандат да реагује на кршења људских права, укључујући и масовна и систематска кршења, као и да даје тим поводом препоруке. У рукама Савета за људска права је и могућност утицања на развој људских права у систему УН. У мандату Савета је поред надзорне функције и помоћ државама у развоју и имплементирању људских права – саветодавна

знатни нормативни помаци. Тако је Савет УН за људска права пре Генералне скупштине усвојио Резолуцију која носи назив: „Људска права и приступ води безбедној за пиће“, да би тек након Резолуције Генералне скупштине донета нова која носи назив: „Људско право на воду безбедну за пиће“. И у овоме се дакле види позитиван помак, али ипак веома скроман. Три године касније по доношењу Резолуције Генералне скупштине „Људско право на воду и санитарне услове“ из 2010. године, Савет УН је усвојио резолуцију под називом „Људско право на воду безбедну за пиће и на санитарне услове“. Као и Генералне скупштине, а у вези са правним основном, тако се и Савет фокусирао за екстезивнији приступ јер право на воду описује као самостално право, али не наводи јасан правни основ. С друге стране ово право је везано и за већ постојећа социјална права попут права на адекватан животни стандард и право на здравље. По нашем мишљењу, Савет УН за људска права је право на воду више везао за концепт социјалних права.

Б. Обавезе држава које произилазе из права на воду као људског права

Обавезе држава које произилазе из људског права на воду могу се рашчланити на две врсте – основне обавезе и обавезе у вези са остваривањем пуног циља права на воду. Ове друге обавезе су знатно шире и оне могу да се испуњавају у складу са расположивим природним ресурсима. Пре њиховог остварења, потребно је испунити обавезе снабдевања минималном количином воде која је неопходна за основне потребе човека. За испуњење основних обавеза, државе треба да осигурају да су појединци и колективитети у могућности да остваре основна права и то без било какве дискриминације. Државе ове обавезе не могу да дерогирају, сем у случајевима када држава не располаже довољним ресурсима за остваривање неопходног минимума количине воде која је потребна за нормалан живот појединца. Тада можемо говорити да у одређеној држави наступа криза водних ресурса, односно њихова недовољност. Уколико не постоји криза водних ресурса, а државе не испуњавају своје обавезе одмах или спроводе дискриминацију према појединцима и групама, тада се угрожава сама сврха и значење људског права на воду. Државе се онда налазе у улози прекршиоца минималних основних обавеза које се тичу обезбеђења људског права на воду. Међу тим минималним основним обавезама држава могу се убројати следеће: 1. обезбеђење приступа минимално потребним количинама воде које су неопходне за личне потребе и

функција, техничка помоћ, изградња институција. Савет је и форум за дијалог у правцу усавршавања људских права и извориште смерница Генералној скупштини о пожељним и могућим правцима развоја и усавршавања људских права.“ – Т. Шурлан, *Универзална међународна људска права, механизми заштите*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2014, 27, 29

потребе домаћинства и за спречавање болести; 2. обезбеђење коришћења права на воду без икакве дискриминације а посебно у односу на делове становништва са посебним потребама; 3. обезбеђење физичког приступа води која осигурава редовну снабдевеност и довољне количине; 4. обезбеђење личне сигурности приликом физичког приступа води, без угрожавања исте те сигурности; 5. обезбеђење једнаке снабдевености свих расположивих капацитета воде и водопривредних услуга; 6. инкорпорирање и примена националне стратегије управљања водама и акционог плана који је намењен задовољењу потреба свих становника на државној територији; 7. надзор и контрола да ли се остварује или не остварује право на воду; 8. стварање адекватних услова да буду нижи трошкови, односно нижа цена воде за поједине групе становништва са посебним потребама; 9. предузимање неопходно потребних мера да се спрече или умање ризици везани за појаву болести које настају употребом воде што подразумева перманентну контролу њеног квалитета, а за то су потребни адекватни санитарни уређаји.

Када је реч о обавезама држава које се тичу испуњења пуног циља права на воду, оне су по свом опсегу шире. Наиме, државе да би обезбедиле поштовање и унапређење људских права имају обавезу да се уздрже од поступака својих јавних власти које појединце и колективитете лишавају тих права, затим да предузимају мере заштите према кршењу људских права и постојање адекватних правних инструмената којима, када је већ дошло до повреде људских права држава пружа различите врсте правне помоћи онима који су објект тих повреда. Тако људско право на воду обухвата обавезе државе на поштовање, заштиту и стварање услова за остваривање овог права. Када је реч о обавези поштовања, јавне власти треба да се уздрже од директног или индиректног негативног утицаја на уживање људског права на воду. Реч је о различитим врстама активности којима се може угрозити или ограничити једнак приступ употреби воде. На пример, током рата, непосредне ратне опасности, ванредног стања, дакле, кризних околности у којима се може наћи једна друштвена заједница, право на сигурну воду и санитарије¹³ претпоставља обавезу државе на основу релевантних норми међународног хуманитарног права, а то је заштита објеката неопходних за преживљавање цивилног становништва, подразумевајући и инфраструктуру за воду за пиће и за наводњавање те обезбеђење одговарајућег приступа води свим категоријама становништва. У погледу обавезе заштите људског права на воду, од јавних власти државе захтева се да спрече трећа лица у било каквом утицају на

---

¹³ „Државе су обавезне да јошу доба мира, а стране у сукобу по отварању непријатељстава, установе на сопственој територији (ако за то постоји потреба), као и на окупираним територијама, санитетске зоне.“ – В. Јончић, *Међународно хуманитарно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2010, 231. Додајмо да је немогуће функционисање санитетских зона и у мирнодопским и у ратним условима, ако нема приступа адекватним изворима пијаће воде.

уживање права на воду и правну заштиту у случају повреде. Трећа лица могу бити физичка и правна, као и евентуалне групе које се баве противправним радњама (организовани криминалитет, тероризам). Јавне власти имају обавезу да се постарају да се трећа лица суздрже од утицаја на уживање права на воду, сем када је такав утицај дозвољен законом или одређеним међународним прописом. Тако је извршна, законодавна и судска власт, свака у свом домену, у обавези да спречава дискриминаторску праксу коју могу да спроводе физичка и правна лица, а којом се директно или индиректно таргетира на незаконит начин уживање права на воду. У оквиру законских норми и подзаконских аката државе имају обавезу да посвете посебну пажњу на пример потребама појединаца или група који имају потешкоће у остваривању права на воду, као што су: жене, деца, избеглице, тражиоци азила, интерно расељене особе, затвореници или притвореници. Обавеза заштите права на воду подразумева могућност коришћења делотворних правних средстава у оквиру судских или управних поступака. То даље имплицира да лица која су повређена у свом праву на воду су овлашћена да добију адекватну накнаду штете, односно да буду заштићена од нових угрожавања или одузимања њихових права.

Сигурно да је најкомплекснија обавеза државе, обавеза стварања услова за остварење људског права на воду. Та обавеза претпоставља пуно остварење права, затим промовисање и пружање људског права на воду. Прва компонента ове обавезе, тзв. обавеза омогућавања, значи чињење таквих мера и предузимање активности како би се појединцима и колективитетима помогло и поједноставило остварење овог права. Промовисање права на воду је обавеза која у себи има едукативни карактер што значи одговарајуће образовање и подаци о хигијени, употреби воде, заштити водних извора и рационалног трошења воде. Обавеза остварења људског права на воду подразумева стварање услова за коришћење овог права кад из га различитих разлога појединци или колективитети нису у могућности да користе. У испуњењу ове своје обавезе државе могу да предузимају, односно да спроводе различите делатности као што је: примена програма интегралног управљања водним ресурсима; доношење стратегије и акционих планова рационалног коришћења воде како би она била доступна и будућим генерацијама; постојање адекватног законодавног оквира који садржи циљеве, рокове и средства за употребу воде. То даље подразумева сарадњу са цивилним сектором, међународним организацијама уз дефинисање институција за спровођење адекватног управљања водама; установљавања стандарда квалитета воде на основу смерница Светске здравствене организације; да би државе осигурале економску доступност воде треба да предузимају мере које укључују коришћење различитих нискобуџетних техника и технологија, примерене политике цена као што су бесплатна вода или ниске цене воде и томе слично; партиципација јавности у доношењу одлука које имају утицај на остварење права на воду. То значи да јавност између осталог има право на потпуне и отворене информације у односу на воду, санитарне услове и животну средину. Појединци и

колективитети имају право учешћа у свим фазама доношења одлука које могу имати утицај на остваривање њиховог права на воду. Државе имају и међународне обавезе у остваривању права на воду. Реч је у ствари о међународној сарадњи која подразумева и уздржавање од активности које би могле да утичу директно или индиректно на уживање права на воду у другим државама. Активност једне државе не сме да буде брана другој држави у остваривању права на воду појединаца и колективитета који су под њеном ингеренцијом. То даље значи да држава мора да спречава појединце, колективе и правна лица под њеном влашћу да предузимају мере којим угрожавају право на воду људима у другим, по правилу суседним државама. Посебно су значајне обавезе економски развијених земаља које имају одговорност да помажу сиромашне земље у развоју. То даље значи да се у међународним уговорима праву на воду треба посветити посебна пажња, и да на пример уговори о либерализацији трговине не буду кочничар активности државе да осигурају потпуно остварење људског права на воду. Државе као чланице међународних финансијских институција попут Међународног монетарног фонда, Светске банке и различитих регионалних финансијских и банкарских институција, приликом предузимања мера треба да узму у обзир и право на воду, код на пример давања кредитних уговора. Високо развијене земље на основу своје финансијске моћи треба да обезбеде помоћ слабо развијеним економијама света како би се осигурало што је брже могуће адекватан приступ основним водним услугама.

III ДИЛЕМА О ЉУДСКОМ ПРАВУ НА ОДВОЂЕЊЕ ОТПАДНИХ ВОДА

Паралелно са све чешћим тежњама на међународном плану да се право на воду почне третирати као посебно људско право, присутни су предлози да је потребно установити људско право на одвођење отпадних вода као овлашћење које подразумева физичку доступност уређајима и инструментима за одвођење воде. Такви уређаји треба да се налазе у свим областима живота и при том да буду „сигурни, хигијенски, социјално и културно прихватљиви, и да омогућавају приватност и осигурају достојанство.“¹⁴ Постоји више међународних аката у којима се истиче колико је важно неутралисање отпадних вода – њихово одвођење, и то се доводи у везу са олакшавањем уживања права на воду као људског права. Реч је о: 1. Четвртом принципу Изјаве из Даблина о води и одрживом развоју из 1992; 2. Другом принципу Акцијског програма Конференције о становништву и развоју из Каира од 1994. године. У Четвртом принципу Изјаве из Даблина наводи се да је од изузетног значаја препознати прво и фундаментално право свих људи, а то је приступ

---

¹⁴ *Report on the independent expert on the issue of human rights obligations related to access to safe drinking water and sanitation*, (A/12/24, 1 July 2009.), 63

чистој води и одвођење отпадних вода по цени која је прихватљива. На основу Другог принципа Акцијског програма Конференције о становништву и развоју, произилази да сви појединци имају право на одговарајући животни стандард, за њих и њихове породице. Под одговарајућим стандардом живота се подразумева: одговарајућа храна, одећа, адекватни услови за становање, вода и одвођење отпадних вода. Иначе не постоји сагласност, да ли право на воду као људско право инкорпорира и право на одвођење отпадних вода или је пак реч о два одвојена права. Први став је да у оквиру људског права на воду као компонента се не може уврстити и људско право на одвођење отпадних вода. Право на одвођење отпадних вода и право на воду представљају два међусобно повезана али одвојена људска права. Право на одвођење отпадних вода у релацији са људским правом на воду може бити разматрано у односу на количине воде за одвођење.¹⁵ У теорији се такође истиче да би било пожељно третирати одвођење отпадних вода као саставни део права на воду, с обзиром да се тада предност даје снабдевању водом за пиће становништва, наспрам осигурања хигијене и очувања водних ресурса. У том смислу посебно се наводи да је сврха права на одвођење отпадних вода доста шира у односу на право на воду.¹⁶ Да поновимо још једанпут, право на воду и одвођење отпадних вода најчешће се посматрају као одвојена права. Аргументи за такав став у теорији могу се свести на следеће: доступност одвођења отпадних вода је неопходност за вођење достојанственог живота. Ово људско право је више од осталих права повезано са самом концепцијом људског достојанства. Због специфичности права на одвођење отпадних вода, на основу кога се врши позивање на поштовање суштинског достојанства свих људи које није могуће решити на адекватан начин на основу садржине других људских права, приметна су залагања да се ово право дефинише као самостално људско право. Међутим неогговарајући приступ одвођењу отпадних вода, који као последицу може да има контаминацију воде, појаву заразних болести (чији је преносник нечиста вода), технолошки процес обезбеђења воде за пиће који значи захватање воде из природе, сакупљање, пречишћавање и снабдевање корисника, затим процес сакупљања отпадних вода, обрада, пречишћавање и сакупљање талога, су разлози који оправдавају схватање људског права на одвођење отпадних вода као саставног дела људског права на воду. Снабдевање водом за личне потребе и потребе домаћинства захтева базичне санитарне мере које се употребљавају за одвођење воде за пиће од отпадних вода, а то је посебно изражено у градским срединама. Наиме, у урбаним насељима где снабдевање великог броја становника знатним количинама воде

¹⁵ Више о томе: G. S. McGraw, *Defining and Defending the Right to Water and its Minimum Core: Legal Construction and the Role of National Jurisprudence*, *Loyola University Chicago International Law Review*, 2, 2011, 127-204

¹⁶ A. Khalfan, T. Kiefer, *The Human Right to Water and Sanitation: Legal Basis, Practical Rationale and Definition*, Centre on Housing Rights and Evictions, 26. March 2008, 5

мора уједно да прати развој техничко – технолошких уређаја за пречишћавање и одвођење отпадних вода, а то се чини да би се спречило загађивање животне средине и појава различитих заразних болести. Веома велики утицај на загађење водних ресурса и јавно здравље довело је до тога да питање људског права на одвођење отпадних вода не може стриктно бити разграничено од људског права на воду. Захтеви за одржавање личне хигијене и хигијене домаћинства без обзира што су од другоразредног значаја у односу на снабдевање водом за пиће, имају значајан утицај на људско здравље. Ипак, дефинисање права на одвођење отпадних вода као самосталног људског права на међународном нивоу није прихваћено из разлога што су јаки гласови да је ово право обухваћено људским правом на воду, односно инкорпорирано унутар њега. Значајни међународни документи говоре о праву на сигурну воду за пиће и одвођење отпадних вода, а све специјалне организације Уједињених Нација које као своју делатност (или део делатности) имају и решавање проблема снабдевања водом, па у својим плановима рада укључују и снабдевање одговарајућим уређајима за одвођење отпадних вода.

IV О ПРАВУ НА ВОДУ КАО ПРАВУ НА ПРИРОДНЕ РЕСУРСЕ

Поред права на воду које је конципирано као појединачно људско право, овој специфичној материји у међународном праву може се приступити из угла права народа на употребу и располагање природним ресурсима, односно идентичном праву државе. У овом случају држава, односно народ на одређеној државној територији појављује се у улози титулара права на воду. За разлику од претходних излагања где је акценат био на праву на приступ води, овде је реч о праву на располагање воденим ресурсима. Право на приступ води је сложена правна целина. Наиме, држава може имати облигацију да учини све да обезбеди приступ води, а та обавеза је проистекла из права државе да располаже природним богатствима. Право располагања природним ресурсима је у антагонистичком односу са правима концесионара и оних који се појављују као инвеститори у природне ресурсе, а мање је у сукобу са правом на приступ води. Када страни инвеститор улаже у одређени природни ресурс и економски га експлоатише путем концесије он стиче у једном, по правилу дужем временском периоду, одређено својинско право које је заштићено како правним поретком земље у којој се врши експлоатација, у овом случају извора воде, али и међународним документима, уз наравно обавезе државе да временски ограничено право на имовину инвеститора поштује. На односној територији где се врши експлоатација извора воде може доћи до сложених правних односа који често резултирају споровима између права појединаца и права колективитета на воду као и права на имовину других лица. У оба случаја држава се појављује на страни оног које у обавези да поштује и штити права односних субјеката. Сложеност односа произилази из супростављености права једних наспрам права других и државе да у конкретном случају кроз

инструменте правосудног система донесе одлуку која с једне стране поштује њен сопствени правни поредак, уговоре које је закључила са страним инвеститорима, међународне документе који је обавезују, али и да испоштује правичност као правду у појединачном случају, поготову када су у питању права њених грађана на воду у виду њеног коришћења као пијаће воде, односно за друге потребе домаћинства.

У ТРЕТИРАЊЕ ВОДЕ КАО ИНВЕСТИЦИЈЕ

Из горњег излагања могло се наслутити да се вода може посматрати као инвестиција, односно да инвеститори у току инвестиционог периода имају право на коришћење и располагање ресурсима воде у циљу стицања профита. Они наравно имају и обавезе према држави са којом су закључили уговор о концесији, али и према локалном становништву. Права инвеститора се штите путем двостраних међународних уговора о заштити страних улагања. Дакле, не мисли се на физички приступ води као људском праву већ о инвестицијама у водоводне системе, водне ресурсе. Водни ресурси и системи за снабдевање с обзиром да су предмет инвестиција посебно у земљама у развоју, уједно се налазе у приватној својини инвеститора, као што смо навели на један дужи временски период. „Економски неразвијене земље и када располажу са значајним воденим ресурсима нису у могућности да техничко – технолошки одговоре на захтеве модерног доба а који се односе на виши квалитет водопривредних услуга. Да би се квалитет тих услуга подигао на виши ниво земље у развоју закључују неповољне уговоре са страним мултинационалним компанијама како би се остварили, суштински посматрано краткорочни, микроекономски ефекти и при том се не води рачуна какве импликације може да има закључивање таквих уговора на макроекономију односне земље. Тако су *Genoveva Tisheva* која је извршни директор бугарске фондације за родна истраживања и проф. др *Irina Nikolova Moulechkova*, професор међународног права на Универзитету Светске и националне економије у Софији изградиле студију случаја о утицају Општег споразума о промету услуга (*GATS*) у Бугарској на примеру концесије за водоснабдевање и одвод отпадних вода у Софији: прави, економски, социјални и родни аспекти.¹⁷ Ова студија је значајна и за тему нашег истраживања, обзиром да ауторке студије са јаким аргументима истичу до каквих све негативних импликација може да доведе третирање воде као робе и максимизација профита на уштрб појединих људских права. У студији се наводи да је почетком октобра месеца 2000. године привредно друштво „Софијска вода - ЕАД“ почела да врши

---

¹⁷ Ова студија је била део пројекта мреже Women in Development Europe и бугарске фондације за родна истраживања под називом „Родна перспектива у приватизацији јавних добара и служби“ подржаног од стране фондације „Хајнрих Бел“. Пројекат је иначе реализован 2003 а извештај о истраживању објављен је наредне године.

водоснабдевање и одвод отпадних вода у Софији. Ово привредно друштво је по својој природи специјализовано предузеће које је заједнички основано од стране *International Water Ltd (IWL)* компанија која представља конзорцијум *US Bechtel Group in British United Utilities International* и садашње општинско комунално предузеће - ВиК (водоснабдевање и канализација ЕАД). „Софијска вода је првобитно основана са 75% деоница у власништву *International Water Ltd*, а 25% у власништву софијске општине, преко ВиК ЕАД. Финансијско учешће *IWL* подржала је Европска банка за обнову и развој. На основу овог уговора концесионар се обавезао да током његовог трајања управља и одржава систем водоснабдевања и канализацију као и да врши пројекцију, планирање, финансирање и изградњу потребних капиталних инвестиција. Општина Софија је остала у поседу својине над свим постојећим инфраструктурним објектима за водоснабдевање и канализацију током трајања пројекта. Оно што је изградио концесионар, а то су нови инфраструктурни објекти, такође после престанка уговора припашће у својину граду Софији. Као и на основу сваког концесионог уговора а током његовог извршења (реч је о периоду од 25 година уз могућност продужења за још 10) концесионар има право коришћења објекта које је изградио. Концесионар је био у обавези да у тзв. капиталне радове инвестира преко 150 милиона долара. Тако велики финансијски износ био је неопходан да би системи за водоснабдевање и одвод отпадних вода задовољили концесионареве намераване стандарде у погледу водопривредних услуга. Уговорна клаузула предвиђала је да концесионар има право да у случају неплаћања ускрати кориснике и за егзистенцијални минимум (ускраћивање воде за пиће). Тако је овим уговором право на воду, односно водоснабдевање као суштински комуналне услуге остављено у рукама концесионара где је већина деоничарског капитала у страним рукама. Овај уговор треба посматрати у специјално правно – економском међународном контексту обавеза које је Бугарска преузела у оквиру Светске трговинске организације, тачније према *GATS* (Општи споразум о трговини услугама). Економска помоћ Светске банке и других међународних финансијских институција (па и помоћ која се описује у овој студији случаја) условљена је инсистирањем на либерализацији снабдевањем водом и енергентима као и других служби, односно услуга. Транснационалне компаније из области водопривреде су маркирале Бугарску као занимљиво тржиште за максимизацију профита у сфери водопривредних услуга. То, између осталог, што је Бугарска у Светску трговинску организацију ступила 1.12.1996. године, након ступања на снагу Протокола о приступању Маракешком споразуму. Ова држава је од дана приступања Светској трговинској организацији применила све мултилатералне споразуме о трговини који су анекс Маракешком споразуму без икаквог прелазног периода. Приступивши *GATS*-у Бугарска је преузела различити сплет обавеза међу којима је либерализација промета свих услуга укључујући и комуналне уз обавезујућа правила. Циљ *GATS*-а јесте промоција или ширење међународне трговине тако што ће се уклонити поједина ограничења у домену фискалне

политике, разна условљавања везана за заштиту животне средине а посебно дерогирањем прописа којима се чува јавни монопол над појединим услугама. У транзиционом периоду у Бугарској која је у међувремену постала чланица ЕУ извршна власт је преузела обавезе по питању широког асортимана услуга, то је између осталог значило либерализацију на пољу еколошких услуга као што су отпадне воде, санитарне службе, одвоз и одлагање отпада уз изузетак служби које се налазе под ингеренцијом јавних (државних) власти. Либерализација на којој инсистира Светска трговинска организација односи се и на промену својине над предузећима које се баве водоснабдевањем што је у Бугарској, у конкретној студији случаја (урађеној од стране Бугарске фондације за родна истраживања) значило или представљало промену друштвеног, односно државног власништва над датим предузећем и његов прелазак у руке иностраног приватног капитала. Дакле, зарад максимизације профита често се занемарују нека од основних људских права и слобода што је управо био случај са приватизацијом софијског водовода, и поред што су у Бугарској ратификовани сви међународни споразуми о основним људским правима и слободама па и Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима.¹⁸ Посебне злоупотребе са искоришћавањем водених ресурса или другим речима енормно подизање цене водних услуга (па и воде за пиће) присутно је у Латинској Америци и Африци. Овде истичемо случај такозваног „Рата за воду“. На почетку наглашавамо да је епилог овог случаја чија је срж приватизација водовода града Коћобамбе довела до великих грађанских протеста. Конзорцијум великих мултинационалних компанија чија је делатност дистрибуција воде Аква дел Тунали као страни улагач према уговору о концесији имао је могућност коришћења водоводног система као и право на сву воду на датом подручју укључујући и кишницу и бунаре који су се налазили у планинским пределима. Те водне ресурсе користило је и домаће урођеничко становништво које иначе није било повезано са водоводом града Коћобамба. „Уговором је био гарантован и минимални профит у износу од 15%. Недуго након закључења уговора цена воде је порасла и до 200% а купац је покушао да ступи у посед сеоских бунара. Систем водоснабдевања пак није проширен на подручја са којег се експлоатисала вода. Ово је изазвало револт грађана који је окончан њиховом победом, раскидом уговора, одласком страних инвеститора и променом власти. Рат за воду ће промовисати будућег председника Боливије, Ева Моралеса, који је у то време члан парламента, предводио протесте и преговоре са страним инвеститорима. Рат за воду ће, са једне стране, представљати победу антиглобалиста, али ће са друге показати да вода, бар за једну грану међународног права, може бити предмет приватне својине и предмет међународних инвестиционих спорова. Аква дел Тунали је тужила Боливију за повреду двостраног споразума пред арбитражним центром

¹⁸ М. Палевић, *Вода као роба, услуга или извор људског права – дилеме и решења у XXI веку*, Зборник радова XXI век – век услуга и Услужног права, Крагујевац, 2011, 511-512

Светске банке у Вашингтону (САД) али је спор изгледа решен повлачењем тужбеног захтева под притиском светске јавности. Рат за воду ће тако афирмисати Ева Моралеса али и његову идеју коришћења јавних добара. Овде се мора напоменути да је управо Боливија, у време када је Ево Моралес био њен председник, била главни предлагач резолуције Генералне скупштине УН којом је установљено постојање права на воду као људског права 2010. године¹⁹

„Претварање права на воду у класично право на јавну услугу може да произведе негативне последице по укупну социјалну ситуацију у једној земљи. То посебно у случају ако се обавеза пружања јавне услуге може пренети и на треће лице, односно ако се обави приватизација даваоца услуге. Постајемо сведоци губљења социјалне компоненте коју јавне услуге садрже у својој правној природи. Тим чином на сцену ступа негативна страна, коју монополи, као особина јавних услуга имају. Наиме, монопол у свакој делатности која има лукративни карактер пружа максимизацију профита. Такав је случај и са правом на пружање услуга на водоснабдевање. Као релевантан пример потирања социјално-економских права (поред мање екстремног примера са студијом случаја о приватизацији водовода у Софији) је онај који наводи колумбијска научница Маријела Адела – Сантандер. Она скреће пажњу, бар хуманистички настројеној јавности, на погубне последице приватизације услуга водоснабдевања у земљама трећег света. У Коћобамби, Боливија, приватизација је довела до неселективног раста дажбина и до 200%, док је у Конакрију, Гвинеја, за само пет година дошло до раста од 500%, што је озбиљно погодило живот расељених жена, дечака и девојчица. У свом истраживању ова научница даље наводи, да када се у Колумбији и на Филипинима искључи водоснабдевање због неплаћених рачуна, жене поново почињу да користе загађену воду, што их, поред немогућности да покрију трошкове исхране, здравствене заштите и образовања, излаже ризику озбиљних обољења, пошто се тај новац користи за исплату водоснабдевања. *El Hajdi Guisse* је 1988. године као специјални извештач Подкомисије за превенцију дискриминације и заштиту мањина Комитета УН за економска, социјална и културна права, означио околности које негативно утичу на остваривање права на приступ права на приступ води за пиће. Реч је о следећим маркираним препрекама за потпуну реализацију права на приступ води: лоше управљање изворима воде; одсуство планског приступа управљању постојећим залихама воде и неједнака дистрибуција; и приватизација привредних друштава у власништву државе која се баве прерадом и дистрибуцијом воде и пораст цена флаширане воде.“²⁰

---

¹⁹ S. Đajić, *Pravo na vodu*, *Pravi život*, br. 12/2014, 222

²⁰ М. Палевић, *Вода као роба, услуга или извор људског права – дилеме и решења у XXI веку*, Крагујевац, 2011, op.cit. 527-528

VI УПРАВНОПРАВНА РЕГУЛАЦИЈА ВОДА У СРБИЈИ

У Србији је управно – правна регулација воде отпочела доношењем првог Закона о водама из 1878. године. У години у којој је Србија постала самосталан и независан субјект међународног права конституисан је и посебан орган управе – Управа вода. Као и први тако и други Закон који је регулисао материју вода – Закон о регулисању и употреби вода предвиђа да сваки потенцијални корисник мора тражити и добити дозволу да би користио воде под одређеним условима и на основу тога имао одређена права. У социјалистичком самоуправном друштву Законом о водама из 1965. године уводи се новина да је вода друштвена својина и као добро од општег интереса служи за задовољење општих и заједничких потреба уз обавезу прибављања водопривредне сагласности и дозволе надлежног органа, којом се одређује намена и услови коришћења вода и рок трајања дозволе.

Данас је уско специјализовани орган за управно – правну регулацију свих битних питања у вези са коришћењем вода, њиховом заштитом али и заштитом од вода (њиховог штетног дејства) Републичка дирекција за воде као орган управе у саставу Министарства пољопривреде и заштите животне средине. Овај орган обавља послове чији су предмет: политика водопривреде; вишенаменско коришћење вода; водоснабдевање, изузев дистрибуције воде; заштите од вода; спровођење мера заштите вода и планска рационализација потрошња воде; уређење водних режима; праћење и одржавање режима вода које чине и пресецају границу Републике Србије; инспекцијски надзор у области водопривреде као и обављање других послова из ове материје.

А. Управљање водама

Реч је сложеном и тешком задатку који представља скуп мера и активности таргетираних на одржавање и поспешивање водног режима, обезбеђивање неопходних количина воде захтеваног квалитета за различите намене, заштиту воде од загађивања и од штетног дејства које оне могу да изазову. Стратегија управљања водама на територији Републике Србије, План управљања водама за слив реке Дунав, планови управљања водама за водна подручја, као и планови којима се уређује заштита од штетног дејства вода, и то: План управљања ризицима од поплава, Општи и оперативни план за одбрану од поплава као и планови којима се уређује заштита вода (ради се о плану за заштиту вода од загађивања и програму мониторинга - перманентног надзора) представљају најважнија планска документа чијом израдом и спровођењем се одвија управљање водама у Србији. Одредбом члана 25. Закона о водама²¹ прокламовани су принципи управљања водама. Реч је о: 1. Принципу одрживог развоја; 2. Принципу целовитости; 3. Принципу јединства водног система; 4.

---

²¹ Закон о водама, Сл.гласник РС бр. 30/10, 93/12

Принципу обезбеђивања заштите од штетног дејства вода; 5. Принципу „корисник плаћа“; 6. Принципу „загађивач плаћа“; 7. Принципу учешћа јавности; 8. Принципу уважавања најбољих доступних техника. Први принцип, односно начело одрживог развоја подразумева да се управљање мора одвијати тако да се потребе садашњих генерација задовољавају на начин којим се не угрожава могућност будућих генерација да задовоље своје потребе, односно мора се обезбедити коришћење вода засновано на дугорочној заштити расположивих водних ресурса, по количини и квалитету. Начело целовитости указује да процеси у природи, а чији је значајан елемент вода као и повезаност и међузависност акватичних и приобалних екосистема морају бити поштовани. Управљање водама у оквиру јединственог водног простора мора се одвијати у складу са развојем Републике Србије у циљу постизања максималних економских и социјалних ефеката на правичан начин и уз уважавање међународних споразума. То је суштина принципа јединства водног система. Начело обезбеђивања заштите од штетног дејства вода значи да становништво и његова имовина морају бити заштићени од вода уз наравно уважавање законитости и природних процеса и заштите природних вредности као и економске оправданости ове заштите. Свако ко користи водно добро и водни објекат односно водни систем, као добро од општег интереса дужан је да за његово коришћење плати реалну цену и то је суштина начела – „корисник плаћа“. Начело повезано са овим је начело „загађивач плаћа“ – свако ко својим активностима проузрокује загађење воде дужан је да сноси трошкове мера за отклањање загађења. Наредно, седмо начело Закона о водама, је начело учешћа јавности. У савременим демократским политичким системима јавност има право да буде обавештена о свим битним питањима која се односе на стање људских права па и о праву на здраву воду, невезано да ли се то право по уставу конкретне државе третира као људско право или је део ширег концепта економско– социјалних права. У Републици Србији највишим општим правним актом – Уставом, право на воду није нормирано као посебно људско право. Без обзира на то јавност има право на информације о стању воде и раду надлежних органа у области вода, као и на укључење у процесе припреме и доношење планова управљања водама и контроле њиховог извршења. Последње начело Закона о водама је принцип уважавања најбољих доступних техника. При управљању водама морају се примењивати најбоље познате и доступне технике, које представљају најнапреднија достигнућа у одређеним областима.

Б. О стратегији управљања водама на територији Србије

Стратегија управљања водама на територији Републике Србије представља плански документ којим се утврђују дугорочни правци управљања водама и који представља основ којим се спроводе промене у сектору вода, како би се достигли потребни стандарди у управљању водама подразумевајући под тим и организационо прилагођавање али и системско јачање стручних и

институционалних капацитета на националном, регионалном и локалном нивоу. Садржај стратегије инкорпорисан је унутар Закона о водама и састоји се од: а) оцене постојећег стања управљања водама (то подразумева контролу стања водних ресурса и водног режима у Републици Србији, тренутни квалитет водних објеката и система и актуелна правна и институционална решења у сфери управљања водама); б) циљеви и смернице које се даје приликом управљања водама (циљеви управљања водама и одрживог развоја; смернице за одржавање и унапређење водног режима; приоритети којима се постижу циљеви у управљању водама и поспешивању водног режима, а у складу са принципом одрживог развоја; вишеструке смернице за: употребу вода, заштиту вода и заштиту од штетног дејства вода укључујући и случајеве када се подслив налази на више водних подручја; постоје и смернице које служе за реализацију међународних споразума који се тичу управљања водама и основне одреднице мониторинга и информационог система за остваривање управљања водама на територији Републике Србије); в) мере за остваривање утврђених циљева управљања водама, планирање и спровођење планова, начин финансирања, припрема инвестиција и инвестирање, одржавање и надзор; г) пројекција развоја управљања водама (Пројекција је специфичан документ на основу кога се врши утврђивање потребе за водом и могућности да се обезбеди довољна количина воде одређеног квалитета за различите намене, оквирни биланс вода; активности и средства и рокови за достизање циљева у коришћењу вода; заштити вода и заштита од штетног утицаја вода; финансирање изградње и реконструкције водних објеката и система и других послова од општег интереса за Републику Србију, аутономну покрајину и јединицу локалне самоуправе; мере економске политике које спроводи Влада Републике Србије, затим извори средстава и динамика улагања за достизање утврђених циљева управљања водама; потребни стручни и други капацитети за достизање утврђених циљева за управљање водама и остале мере за достизање утврђених циљева када је реч о истом предмету управљања). Стратегија се доноси за период од најмање 10 година. Када истекне 6 година од дана доношења стратегије, преиспитују се решења утврђена стратегијом и по потреби врши допуна предлога, као измена и допуна решења садржаних у стратегији.

Када је реч о Плану управљања водама за слив реке Дунав и плановима управљања водама за водна подручја треба истаћи да је план управљања водама плански документ који обухвата водотоке који се сматрају значајним за територију слива Дунава у Србији, односно све водотоке са сливном површином од 500 км², или су предмет постојећих билатералних споразума са суседним државама, тј. водна тела површинских и подземних вода на водном подручју, утврђена посебним Правилником.²² Садржај Плана управљања

²² Реч је о Правилнику о утврђивању водних тела површинских и подземних вода, Службени гласник РС, бр. 96/10

водама регулисан је чланом 33 Закона о водама. Он се састоји од: 1. Генералног описа карактеристика простора, што укључује израду карата са назнаком положаја граница водних тела површинских вода, картирање екорегиона и типова водних тела површинских вода и израда карата са назнаком положаја и граница водних тела подземних вода, 2. Приказ значајних утицаја људских активности на статус површинских и подземних вода укључујући и процену загађивања од концентрисаних и расутих загађивача као и преглед коришћења земљишта као и процену притиска на квантитативни статус воде и њено захватање; 3. Идентификацију и израду карата угрожених подручја; 4. Карту осматрачке (надзорне) мреже и картографски приказ резултата осматрања који укључује еколошки и хемијски статус површинских вода и хемијски и квантитативни статус подземних вода и заштићених области као и могућа одступања од утврђених токова за реализацију плана управљања водама; 5. Листу циљева животне средине у погледу површинских и подземних вода и заштићених области, укључујући и случајеве у којима се примењује продужење рока за достизање циљева и мање строги циљеви заштите за одређена водна тела; 6. Водни биланс; 7. Идентификацију водних тела која се користе за снабдевање водом за пиће, а код којих је просечно захватање воде веће од 10 м³/дан или служе за снабдевање водом за пиће више од 50 становника односно која се планира за такво коришћење; 8. Идентификацију агломерација већих од 2000 ЕС; 9. Резиме регистра заштићених области, са картом на којој је означен положај заштићених области и наведеним прописима према којима су те области проглашене као заштићене; 10. Приказ усвојеног програма радова и мера и начин на који ће утврђени циљеви бити остварени у области заштите од штетног дејства вода, заштите вода (укључујући и мере за заустављање трендова сталних и значајних погоршања статуса подземних вода и њихов преокрет, мере заштите којима је циљ примена мањег степена пречишћавања у производњи воде за пиће, забрана уношења и контроле емисије загађења, забрана и случајеви за које је дозвољено директно испуштање загађења у подземне воде, спречавање и смањење утицаја акцидентних загађења и томе слично) и уређења и коришћења вода (обезбеђења воде за пиће и друге потребе, заштите изворишта намењених за људску потрошњу у будућности, контроле над захватање и акумулисањем воде, укључујући и забране коришћења вода економске цене коришћене воде и друго); 11. Додатне мере за достизање утврђених циљева животне средине; 12. Списак детаљних програма и планова управљања водама за поједине подсливове, проблематику или типове воде укључујући и њихов садржај; 13. Приказ економске анализе коришћења и заштите вода и заштите од вода спроведене уз примену начела „корисник плаћа“ и „загађивач плаћа“; 14. Приказ приоритета, динамике и начина обезбеђења средстава за реализацију предвиђених радова и мера, укључујући и могућност да се за неке предвиђене мере не обезбеђују средства; 15. Приказ предузетих мера јавног информисања, њихове резултате и промене плана које су из њих проистекле; 16. Листу

надлежних институција у области управљања водама са простором који обухватају, одговорношћу, статусом; 17. Поступке за прибављање основне документације и информација, а нарочито детаље о усвојеним контролним мерама за концентрисане изворе загађења и обезбеђење да хидроморфолошки услови водних тела буду у складу са постизањем захтеваног еколошког статуса или доброг еколошког потенцијала код вештачких и значајно измењених водних тела као и детаље о подацима надзора; 18. Преглед обавеза преузетих међународним споразумима који се односи на управљање водама и начин њиховог остваривања; 19. Принципе успостављања водног информационог система за обезбеђење управљања водама на водном подручју, односно подсливу. План заштите вода за разлику од Стратегије о управљању водама која се доноси за период од 10 година, доноси се за краћи временски рок од 6 година, а по његовом истеку врши се његово мењање, односно како се то у закону каже новелирање.

Надлежно министарство, односно јавно водопривредно предузеће које припрема План управљања водама дужно је да обезбеди активно учешће јавности у процесу припреме и доношење тог плана. Министарство је у обавези, а иста је дужност и на јавном водопривредном предузећу да писменим путем обавести Националну конференцију за воде, а путем средстава јавног информисања и ширу јавност о: 1. Почетку припреме или новелирања плана управљања водама и то најмање три године пре почетка периода на који се план односи 2. Стању израде плана о водама и значајним проблемима на посматраном водном подручју, најкасније две године пре почетка периода на који се план односи. Обавештење о почетку припреме или новелирање Плана управљања водама састоји се од оквирног садржај плана, консултације које треба извршити, термине припреме и усвајање плана и адресу надлежног органа од кога се могу добити додатне информације. Министарство надлежно за воде, односно јавно водопривредно предузеће које је припремило План управљања водама дужно је да Нацрт плана објави најмање годину дана пре почетка периода на који се план односи. Нацрт плана се јавно излаже у просторијама министарства надлежног за воде и јавног водопривредног предузећа и на њиховом веб сајту. Примедбе на документа која се излажу јавности достављају се министарству, односно јавном водопривредном предузећу у року од 6 месеци од дана када су та документа стављена на јавни увид. Министарство, односно јавно водопривредно предузеће дужно је да достављене примедбе размотри и да се о тим примедбама изјасни у року од 30 дана од дана њиховог пријема.

В. Укратко о међународној сарадњи Србије у области вода

У ери глобализације међународна сарадња у области вода је важна за сваку државу, па тако и за нашу Републику и то у сфери коришћења вода, заштите од штетног дејства вода и заштите квалитета вода. Како је Република Србија

низводна земља за већину држава у суседству, а имајући у виду да доминантан део водотокова на нашој територији има међународни карактер, евидентно је да наша држава интензивно учествује у међународној сарадњи у овом домену. Чињеница све већег недостатка водних ресурса и њихова нерационална потрошња и недовољна заштита уз неповољне последице климатских промена представља лимитативни фактор привредног развоја у многим регионима у свету, а међу њима је на жалост и регион Југоисточне Европе. Од сличног проблема болује и Србија. Поред тога истиче се да је за Србију карактеристично да су чак 91% од расположивих вода транзитне воде које дотичу у земљу Дунавом, Савом, Тисом и другом водотоцима. Последица незадовољавајућег квалитета вода је прекогранично загађивање вода које улазе у Србију. Међународна кооперација у сфери вода обавља се на основу билатералне сарадње у највећем обиму са суседним државама и кроз мултилатералну сарадњу, доминантно кроз спровођење Конвенције о заштити и коришћењу прекограничних водотокова и међународних језера Уједињених Нација, Конвенције о заштити реке Дунав и Оквирног споразума за слив реке Саве. Република Србија као сукцесор СФРЈ има активне билатералне важеће споразуме са Мађарском и Румунијом који датирају из 1955. године и они су поприлично застарели. Промене које су се у међувремену догодиле у сфери управљања водама довеле су до успостављања новог облика билатералне сарадње са овим државама. Такође формирање међународно признатих држава у окружењу Републике Србије, односно претварањем бивших југословенских република у независне државе, међурејублички водотоци и подземне воде добили су међудржавни статус који захтева успостављање међудржавне и међународне сарадње у области вода. Без закљученог билатералног споразума нема адекватног правног основа за нормирање питања за коју је заинтересована једна или обе државе. Истаћи ћемо као пример билатерални споразум са Републиком Хрватском. Српску државну границу са Републиком Хрватском чине односно пресецају реке Дунав, Сава и Босут које су од виталног значаја за обе државе. Уређењем односа са Републиком Хрватском закључивањем међудржавног билатералног споразума у области вода, створиле би се могућности за заштиту интереса становништва и привреде као и за партиципацију у међудржавним пројектима који су од интереса за обе стране. Споразумима Владе Републике Србије и Владе Републике Хрватске о сарадњи у области одрживог управљања прекограничним водама усвојен је Нацрт и одређена делегација за вођење преговора и закључивање споразума. Преговори о споразуму између Републике Србије и Хрватске о сарадњи у области одрживог управљања прекограничним водама у претходном периоду нису вођени али је исказан интерес које имају обе државе за сачињавање споразума. Контактима са Републиком Хрватском на мултилатералном нивоу одвијају се у оквиру рада тела Конвенције о водама, Међународне комисије за заштиту реке Дунав и Међународне комисије за слив реке Саве.

Када је реч о мултилатералној сарадњи Србија је ратификовала Конвенцију о заштити и коришћењу прекограничних водотокова и међународних језера Уједињених нација (Конвенција о водама) 2010. године и постала страна Конвенције о водама која је сачињена у Хелсинкију 17. марта 1992. године. У оквирима Конвенције о сарадњи на заштити и одрживом коришћењу реке Дунава одвија се мултилатерална сарадња на сливу Дунава коју је потписало 11 подунавских земаља и Европска заједница 29. јуна 1994. године у Софији. Савезна Република Југославија је 30. 1. 2003. ратификовала Конвенцију о заштити реке Дунав и донела Указ о проглашењу Закона о Конвенцији о сарадњи на заштити и одрживом коришћењу реке Дунава. Мултилатерална сарадња у области пловидбе одвија се у оквиру Дунавске комисије, међународне организације основане за потребе имплементације Конвенције о пловидби на реци Дунав, потписаној у Београду 18.8.1948. године. Основни циљ Дунавске комисије је да промовише активности којима се подстиче развој слободне пловидбе на реци Дунав за сва пловила која пловила под заставама прибрежних земаља.

Мултилатерална сарадња на сливу Саве одвија се у оквиру рада Међународне комисије за слив реке Саве за основу оквирног Споразума за слив реке Саве потписаног 3.12.2002. године у Крањској гори. Мултилатерална сарадња на сливу Тисе одвија се у оквирима рада Међународне комисије за заштиту реке Дунава на основу меморандума о разумевању потписаног 14.12.2004. године у Бечу.

VII УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Право на воду као људско право²³ представља право сваког појединца на довољне количине (хемијски и бактериолошки) исправне, прихватљиве, физички доступне и финансијски приступачне воде²⁴ за личне потребе и

---

²³ Људско право на воду можемо сврстати у социјална права а она се односе на вредности које су екстерне. Када се потреба појединца доведе у релацију са вредношћу која се жели заштитити, један од нормативних израза такве везе су и људска права. „Људска права дефинишемо, дакле, као изражавање спремности неке заједнице, националне или међународне, путем права, да задовољи одређене људске потребе и настојања, као и да створи социјалне, економске, политичке и правне услове у којима ће сви појединци моћи једнако да задовоље своје потребе и настојања. Правно изражавање ове спремности врши се дефинисањем права која припадају појединцима те одговарајућих обавеза на страни државе и обезбеђивањем националних и међународних правних механизма за остваривање тих права.“ – Р. Етински, *Међународно јавно право*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2012, 219

²⁴ Као фреквентно питање које се поставља јесте: Да ли право на воду значи право на бесплатну воду за пиће? Заговорници става да право на воду није људско право, управо као аргумент наводе да пошто флаширана вода за пиће има цену, а људска права су бесплатна, то право на воду не може бити људско право. Више о томе: Nestle CEO:

потребе домаћинства. То даље подразумева доступност воде за пиће и за санитарне услове, као и ограничен приступ производној води.²⁵ Право на воду као људско право значи овлашћења и слободе појединца, као и обавезе државе да испуни најважније дужности са сврхом остваривања минималног права за све и постепеног предузимања адекватних мера за досезање пуног остварења људског права на воду. Концепт права на воду као људског права није потпун, у делу који се односи на обавезе појединца које проистичу из тог права. Обавезе појединаца би подразумевале дужност на одрживу употребу воде, што значи коришћење задовољавајућих количина воде и спречавање загађивања водних ресурса. Наиме, ту је реч о основним предусловима за очување водних ресурса и универзално остварење права на воду као људског права. Ово право поставља специфичан захтев, да водне услуге имају прихватљиву цену, односно да нико не буде ускраћен за њихово коришћење без обзира на економско-социјални статус. Правни рам заштите људских права за право таквог типа не осигурава право на бесплатну воду. Међутим у појединим ситуацијама, неопходно је обезбедити приступ води безбедној за пиће (и томе адекватним санитарним условима). Државе су у обавези да обезбеде бар у основним количинама воду за пиће.

Пошто вода поседује и економску вредност да ли то уједно значи да она је у исто време роба и да је предмет размене на тржишту? Ако се вода посматра као роба, да ли је потребно постојање одређених ограничења у односу на друге предмете купопродаје у платном промету? Тако се правила споразума *GATS* и *GATT* на исти начин односе у вези са пружањем услуга и третман воде као робе као и кад су у питању друге робе и услуге. Чак и да се вода може сматрати робом, ипак се намеће дилема: да ли је она роба као свака друга? Однос између људског права на воду и других међународноправних режима не огледа се само у сфери бесплатности воде или постојању њене цене, па и као економско добро, већ у третирању воде као јавног добра које не треба да буде у режиму приватне својине или дугорочног (вишедеценијског) права коришћења. То би значило да у државама у развоју управљање водом искључује приватноправни елемент а инкорпорира јавни менаџмент и јавни надзор. Наиме неразвијене економије појединих земаља, које имају проблема са водоснабдевањем и извориштима воде онда не би имале проблем са приватизацијом водних ресурса. Када би водни ресурси остали у домену јавне својине, тада би имаоцима овлашћења омогућило да њима слободније располажу, диктирајући услове употребе, и

Water Is Not A Human Right, Should Be Privatized, www.trueactivist.com; сајт посећен 27.11.2016. Међутим став Високог комесара Уједињених нација за људска је другачији и своди се на следеће: Без обзира на то што вода има цену, право на воду постоји иако оно не подразумева право на бесплатну воду.

²⁵ Под ограниченом доступношћу производне воде сматрају се потребе за коришћењем овог типа воде одређених – посебних друштвених група (на пример домородачко становништво у појединим земљама или земљорадници) који производе храну за личне потребе.

одређују субвенционисане цене а да излажу мањем ризику своје друге обавезе које су међународноправног карактера.

Не само међународно право људских права већ и друге области међународног права истичу захтев да регулишу статус воде. Вода као добро које је свима једнако доступно – то је карактеристика права људских права. Када је реч о инвестицијама и потрошачком праву даје се предност правима инвеститора, невезано за околности које би могле угрозити и приступ других води. Правила Светске трговинске организације су по свом карактеру таква да се вода може третирати као роба. Ипак од истине нису далеко поједини писци који сматрају да је коришћење воде толико разнолико да је неопходно подвођење под различите међународноправне режиме, а то је повезано са чињеницом да ли се вода користи за пиће и домаћинство, за производњу хране, продају флаширане воде, наводњавање, односно одвођење отпадних вода.

На послетку истичемо, да када је реч о коришћењу воде за пиће и домаћинство, праву на воду треба признати статус људског права и *de constitutine ferenda* предлажемо да право на воду изменама Устава буде инкорпорирано као посебно људско правом, а када је реч о међународној заједници зарад успостављања хуманијег друштва неопходно је доношење Конвенције о води под сводовима Уједињених нација којој би приступиле и ратификовале је не само земље у развоју, већ пре свега најмоћније чланице међународне заједнице.

Milan Palević, LL.D*
Milan Rapajić, LL.M**

RIGHT TO WATER AS A HUMAN RIGHT AND ADMINISTRATIVE-LEGAL REGULATION IN SERBIA

Summary

In this paper, the authors touch upon two linked themes of the right to water as a human right and water management in Serbia. It is the meeting point of two legal discipline - Public International Law and Administrative Law. The right to water as a human right has not been recognized in most international documents as an independent human right. This right is derived from other human rights, such as from the right to health and the right to an adequate standard of living. However in certain

---

* Associate Professor at the Faculty of Law, University of Kragujevac

** Assistant at the Faculty of Law, University of Kragujevac

conventions and resolutions of the United Nations the right to water is explicitly protected as a special human right. As one of the last examples of such normative activities at the international level according to UN General Assembly of the United Nations "The human right to water and sanitation" in 2010, as well as the Resolution of the UN Human Rights, " The human right to safe drinking water and sanitary conditions "in 2013. The paper also analyzes the economic and legal aspects of water services (water treatment as well as investments) and points to their abuse. Adequate water management is one of the most important tasks that part of the administration which is responsible for water management. The article is therefore carried review on some decisions of the Water Act in the Republic of Serbia. The authors advocate for the recognition of the right to water as a separate human right. Therefore, it is proposed the adoption of the UN Convention on water and amendments of the Constitution on the basis that the right to water, given the status of independent rights.

Key words: *the right to water as a human right; Natural Resources; Water as an investment; water management*